

НЕ ЗАБРАВЯЙТЕ, НО НЕ ОТМЪЩАВАЙТЕ!

НАЦИОНАЛЕН ВЕСТНИК

ПЪРВАЯ

брой 3 • год. ХСII • 9 февруари 2012 г. • цена 0,40 лв.

www.stdbg.org

Земя с граници, дух без граници

115 години тракийско гружество „Екзарх Антим I“

Маруся ЛЮБЧЕВА

Бургаското тракийско гружество навършва 115 години. Разбира се, не годините определят неговата същност, значимост и влияние, но те са отражение на неговата достолепност и зрялост. Изминатият път е олицетворение на различни исторически периоди, кратки отрязки от вековен път на изграждане и развитие. Той е израз на идея, дълбоко вкоренена в душите и сърцата на хората, скътали обичта към родната земя през тежките години на прокудата, пренесли вярата си през жестоките изпитания на бежанството, запазили духа си през трагичните периоди на оцеляването. Идея, чиято същност побеждава във всяко сражение и чиято истина се съдържа в мечтите на всички поколения тракийци.

Най-младите членове на бургаското тракийско гружество

Тракийско гружество „Екзарх Антим I“ носи още една характеристика с името си - национално, защото един велик българин, родолюбец и патриот е негов патрон. То носи и много други характеристики, които го нареждат до най-значимите граждански струк-

тури, чиито цели и задачи остават неподвластни на времето и винаги ще се извисяват редом със знамето на славните тракийски войводи. Имена и слава се преплитат в нашата история. Дружеството познава върхове и трудни дни на забрана, но забравата нико-

га не го намира. То е преживяло и съпреживява заедно с всички свои членове историческите превратности на времето, трагедиите и погромите на бежанските вълни, но винаги е излизало по-силно и по-единно след всяко събитие.

На стр. 3

Петрова нива – история и памет

Петрова нива. Паметникът на преобразенци

Лазар НАЛБАНТОВ

Всяка локална човешка общност има своите географски топоси и исторически маркери, които впоследствие прерастват в символи на героизъм и национална памет, правещи общността единна и устойчива. За тракийските българи и техните наследници този географски топос е местността Петрова нива, а историческият маркер е Илинденско-Преображенското въстание от 1903 г. След Априлското въстание от 1876 г.

ИЛИНДЕНСКО-ПРЕОБРАЖЕНСКОТО ВЪСТАНИЕ Е ВТОРИЯТ ВИСОК ВРЪХ В НАЦИОНАЛНО-ОСВОБОДИТЕЛНОТО ДВИЖЕНИЕ НА БЪЛГАРСКИЯ НАРОД

на нестихващата борба на тракийското и македонско-

население, останало в пределите на Османската империя, за гражданска и политическа независимост и присъединяване към България.

На 2 август 1903 г. тревожният звън на черковните камбани в ръководения от Даме Груев Битолски революционен окръг възвестява началото на въстанието в Македония. Седемнадесет дни по-късно на 19 август 1903 г., на Преображение Господне, пламва пожарът на буната в Странджа и Одринска Тракия.

Най-голямото извисяване в това въстание са създадените Крушевска и Странджанска република. Още в деня на освобождението на Крушево се формира „временно правителство“ и се оповестява за създаването на Крушевска република.

На стр. 7

ОБРЪЩЕНИЕ

НА СЪЮЗА НА ТРАКИЙСКИТЕ ДРУЖЕСТВА В БЪЛГАРИЯ

Уважаеми съмишленици, скъпи тракийци,

В момента хиляди тракийци, чиито деди някога изстрадаха исторически своето насилствено прокуждане от родните им места, бедстват, този път жертви на природната стихия, разразила се в районите на Харманли, Свиленград и Хасково.

Обръщаме се към вас с призив да помогнем на своите братя и сестри, които в този момент повече от всякога се нуждаят от нашето съпричастие, съчувствие и подкрепа.

Нека всеки от нас, според възможностите си, се отзове на нашия призив.

Ние, тракийците, най-добре познаваме силата на своя дух и характер по време на изпитания.

Уверени сме, че и сега ще покажем своето благородство и тракийската си воля да преодолеем заедно предизвикателствата и ще бъдем единни в тази национална трагедия.

КРАСИМИР ПРЕМЯНОВ

Председател на Съюза на тракийските гружества в България

Днес в броя представяме

ТРАКИЙСКО ДРУЖЕСТВО
"ЕКЗАРХ АНТИМ ПЪРВИ"

гр. Бургас, ул. "Конт Андрованти" №5, тел. 056/841-415
e-mail: trakia.burgas@abv.bg

Политическо късогледство

Тогор КОРУЕВ

Както е известно, Народно-то събрание гласува Декларация, осъждаща опита за насилствена асимилация на българските мюсюлмани. Текстът бе скалъпен от Иван Костов и „Синята коалиция“. ГЕРБ забрави за изявленията на Бойко Борисов, че не е време сега да се ровят в т.нар. възродителен процес. Няко си съзряха тайна договорка между ГЕРБ и ДПС: мнозинството порицава асимилацията на мюсюлмани, а хората на Доган дават рамо на пакта „Дянкoв“. За тях предложената декларация гоиде гошеш и ето че парламентът прие срамен антибългарски документ, израз на историческо невежество и политическа недалновидност. Първо, защото не отразява вярно историческата истина. Възродителният процес имаше своя смисъл, макар че той бе проведен по неподходящ начин, съпроводен бе с насилие при смяната на имената. Както е известно, турските правителства десетилетия спекулираха с т.нар. изселнически въпрос, но не го решаваха, за да поддържат своя пета колона в България. Така си играеха със съдбата на българските турци. Броят на българските граждани, изселили се в Турция от Освобождението до днес, надхвърля един милион. И от друга страна – България бе подложена на жестоки терористични акции, чиито жертви са три пъти повече от осемте, загинали във възродителния процес. Тези акции бяха дело на т.нар. Турско националноосвободително движение. На онези, които приемаха за своя родина не България, а Турция, бе дадена възможност да напуснат страната и да се заселят там.

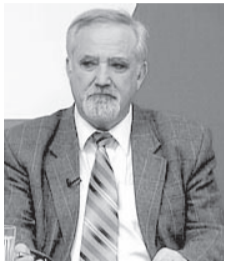

Тогор Корув

Позорно е, че 120 народни представители гласуваха тази антинародна декларация, в която има текст, който обявява „прогонването на 360 000 български граждани от турски произход през 1989 г. за форма на етническо прочистване, извършено от тоталитарния режим“. Да припомним ли кой отвори границите и кой ги затвори при Голямата екскурзия. И защо 150 хиляди, заминали за Турция, се върнаха в България, а 200 хиляди души, наши сънародници с мюсюлманско вероизповедание, запазиха своите имена въпреки големия натиск върху тях. Депутатите, като приеха декларацията, се направиха на слепи към сегашното отродяване и турцизиране на българи мохамедани.

С моя документ, израз на политическо късогледство, парламентът наля вода във воденицата на ислямска Турция. Изразите „етническо прочистване“, „асимилационна политика“, „мюсюлманско малцинство“ развързват ръцете на нейните държавници, които и така не изпълняват задълженията си по договорите между двете страни. И то не от днес и от вчера – а отдавнашни като Одринското споразумение от 1913 г., Ангорския договор от 1925 г., та до последните договори и споразумения. Смя да мисля, че след тази декларация българската страна ще бъде напълно обезоръжена в бъдещите преговори за обезщетенията за бежанците от Източна Тракия и Мала Азия.

Българите мохамедани винаги са били част от българския народ

Стоян РАЙЧЕВСКИ

Французинът Алберт Дюмон, който поддържа кореспонденция с Веркович и като него е заповен от сензационното рогопско откритие за Орфееви песни, запазени във фолклора на рогопските български мохамедани, също остава важен сведения за техния бит и култура. Първите му бележки за българите мохамедани са от 1868 г. в издаваното в Париж Списание за археология. Те са допълнени няколко години по-късно в обнародваното пак в Париж забележително негово изследване „Балканът и Адриатика“. Тези две изследвания на Дюмон стават веднага достояние на българските читатели благодарение на българина Янкулов, който по това време е студент във френската столица. Янкулов превежда на български и издава през 1973 г. голяма част от текстовете в излизашото в Браила списание „Читалище“ под рубриката Събуждането на българите. Авторът Алберт Дюмон разделя мюсюлманите на две основни групи население: на планински, обитаващо Рогопите и другите планини в Европейска Турция, и на полско. И планинските и полските мюсюлмани по българските земи, според него, са християни, които са приели исляма в различни времена след османските завоевания, а някои от тях дори са били склонни да се върнат към старата си вяра. „Истина е – казва той, – че ходят в джамии, но в смесените села те споделят с християните същите суеверия, почитат същите аязми (свещени извори) и вярват в същите муски (талисмани). Повечето от тях говорят български и ще се върнат със същата лекота в старата вяра, с която са я оставили.“ Те не разбирали твърде добре, както ни уверява Дюмон, нито Корана, нито Евангелието. Алберт Дюмон е убеден, че легендата за Орфей, за която съобщава Веркович, е още жива сред рогопските български мохамедани, и вярва, че учените, които „не гледат ни на славизма, ни на елинизма, а търсят само истината“, няма да оставят неизследвано това фолклорно богатство.

Друг негов съвременник, Бианкони, издава в Париж през 1875 г. „Етнография и статистика на Европейска Турция и Гърция“, която между другото включва и статистическа таблица за броя и състава на населението в тези страни за времето 1872-1876 г. Там е посочено, че сред мюсюлманското население на Европейска Турция има „българи, наречени помаци“. Посоченият от Бианкони брой на българите мохамедани в Европейска Турция е значително по-малък от този, който показват други

статистики от същото време. В статистиките за славянските държави и за славянското население, които се съдържат в Петербургското приложение на Етнографската карта на славянските народи, отпечатана от руския изследовател Будилович в Петербург през 1875 г., е отбелязано, че броят на българите мохамедани „смело може да се увеличи до 400 000 души“, че те обитавали Тракия, Доспатските планини (Рогопите) и Македония. Будилович счита също така, че посоченото по това време в европейските статистики число от 4 500 000 като обща численост на българите в Европейска Турция (при общо население около 7 000 000 души, СР), е доста занижено, защото към него би трябвало да се прибавят и всички българи мохамедани, както и гърчещите се българи, българите католици и българите протестанти.

Големият австрийски приятел на българите и много добър познавач на Балканите и на балканските народи Феликс Каниц публикува през 1875 г. своя статия, посветена изцяло на българите мохамедани под заглавие „Мюсюлманобългарските помаци в северните области на Балкана“, отпечатана в Известия на Археологическото общество във Виена. Названието „мюсюлманобългарски помаци“ Каниц използва само в това си съчинение, като прави уточнението, че с него назовава „преминалите към исляма български славяни“. Във всичките си групи съчинения, особено в тритомния си труд „Дунавска България и Балканът“ той ги нарича „мохамедански българи“.

След като потвърждава вече казаното преди него от много ранни изследователи, че българите мохамедани говорят български език и ревностно пазят някои от християнските традиции на дегите си, Феликс Каниц изтъква още една, впечатлила го тяхна отлика от останалите мюсюлмани – отрицателното им отношение към харемите. Не само бедните, но и богатите българи мохамедани, отбелязва той, много рядко се случвало да имат повече от една жена. От наблюдателното му око не е отбягнало и обстоятелството, че на битово ниво българите мохамедани обичали да си служат с Юлианския календар. Българите мохамедани според Каниц се различават съществено от сръбските мюсюлмани. Докато сръбските мюсюлмани проповядвали, че техните християнски кръвни братя били създадени само за това, за да осигуряват охолството на бейовете и спахиите в Босна и Херцеговина, то българите мохамедани, напротив, живеели в пълно разбирателство със своите братя българи християни. „Всяка религиозна омраза е чужда на преминалите към мохамеданството българи – продължава Каниц – и никъде не чух в местата, където те живеят заедно, поне едно оплакване от някаква враждебност.“

В първия том на книгата си

„Дунавска България и Балканът“ той се връща отново към по рано изразената мисъл, че при една промяна в Европейска Турция, когато по-многобройните християни щели да установят своя власт, „тези криптохристияни отново ще се върнат към религията на своите родители, която религия те изповядват тайно.“ В раздела за римокатолическото църковно движение в българските земи той описва случай, когато българи мохамедани от Македония се завръщат към вярата на дегите си. При описанието на скопското архиепископство, което се било преместило в Призрен, Каниц добавя, че там имало 3000 мюсюлмани „криптокатолици“. Част от тях преди години били направили опит да се върнат към християнството, за което били и наказани. „През 1848 г. – пише той – 25 мюсюлмански семейства от български произход, наброяващи до 184 души, открито заявили своето преминаване към католичеството и за тази си постъпка те, заедно със свещеника им дон Антонио Мариава, били изпратени на заточение в Бруса в Мала Азия.“ След четиригодишно пребиваване в Мала Азия те били помилвани поради застъпничеството на европейските консули, но само 70 от тях успели да се завърнат живи и здрави по родните си места. Петнадесет години по-късно тези оцелели заточеници отново преминали към католицизма, пренебрегвайки всички рискове от нови наказания, които би могли да произлязат от тази им гръзка постъпка.

Немският изследовател Вилхелм фон Берг и съвременник на Каниц публикува в няколко последователни броя в излизашото в Брауншвайг авторитетно списание за народонаука „Глобус“ един обширен пътепис „От Рогопската планина през Европейска Турция“, в който също се съдържат много сведения за живота и бита на рогопските българи мохамедани и където той подкрепя направените от редица други автори преди него оценки за техния български произход и привързаността им към старите български традиции.

Априлското въстание на българите през 1876 г. и последвалата го една година по-късно освободителна Руско-турска война от 1877-1878 стават повод за повишен интерес на европейската общественост и печат към съдбата на българите. Пишейки за българите като за народ, който след петвековно османско владичество отново поема пътя на своето самостоятелно политическо развитие, те споменават и за българите мохамедани като за част от същия този народ.

Броят на публикациите, съдържащи сведения за българите мохамедани в тези граматични години, е значителен. Непосредствено след сключването на Берлинския мирен договор през 1878 г. излизашото в Париж Списание за география отпечатва статия на Убичини, в която се говори и

Сватба на българи мохамедани в Рогопите

за българите мохамедани. „Както има българи християни, така има и българи мохамедани – се казва в нея, – съхранили по-голяма част от обичаите и дори ритуалите и суеверията на своите християнски предци. Те призовават както останалите българи св. Георги, св. Никола, св. Димитър. Езикът, на който те говорят, е един от най-чистите български диалекти.“ Убичини е особено впечатлен от българите мохамедани, защото именно те, както той сам заявява, дали в ръцете на Веркович „най-доброто от своята народна поезия“.

Убичини се опитва да обясни и едно от техните прозвища „помаци“, ег. чис. „помак“, като дава едно свое несрещано преди това тълкование. Той намира произхода на думата „помаци“ за много по-стара от епохата на османските завоевания и отхвърля най-разпространеното, но не много убедително обяснение с глагола „помагам“. Убичини търси корена на прозвището „помак“ в българската дума „момък“, като твърди, че „помак“ би следвало да съответства на гръцкото „палекаре“ (момче). Основание, че може да се разсъждава върху това оригинално негово хрумване, се явява публикуваната от Георги Сава Раковски в „Горски пътник“ старинна песен „Ходил Юнак, ходил помак“.

За произхода на прозвището „помак“ („помаци“) има различни теории и те са обстойно изложени в етноложката ни литература. Това обаче, което с положителност може да се каже, е, че никое тълкование, поне досега, не е напълно убедително.

След Освобождението на България историческата съдба на българите мохамедани, тяхната ролята за богатството на българската традиционна култура и фолклор, както и участието им в изграждането на съвременното българско общество стават предмет на много научни трудове и проучвания от известни български изследователи и учени. Парадоксалното е, че много малка част от тези следосвобожденски трудове са влезли в обращение в световната научна мисъл, поради това, че не са били преведени на някои от разпространените европейски езици. Поради тази причина в съвременната европейска книжнина по тази тема ще срещнем най-често позовавания на турската, гръцката, сръбската, включително и на историците на Република Македония, гледна точка, отколкото становището на българската историческа наука.

В този аспект изследването „Рогопските помаци“ на големия български учен проф. Михаил Арнаугов, който авторитет бе признат още приживе далеч зад границите на България, е нов ценен принос към научната книжнина за българите мохамедани. Някои от използваните от автора термини носят белезите на своето време, но изложението му, анализът на изворите и изводите, които той прави, потвърждават по категоричен начин казаната и от другите, отгадени само на науката, български и европейски изследователи истина за българския произход и българската народностна принадлежност на помаците.

Вероятно пак по някакъв конюнктурни съображения на времето това актуално и днес изследване на проф. Михаил Арнаугов е останало неиздадено и поради това не е могло досега да влезе в научно обращение. То е било готово и предложено за печат от автора още в началото на 50-те години на миналия век. Във връзка с това на 31 октомври 1956 г. г-р Цветана Вранска му е изготвила рецензия, в която се казва, че трудът на проф. Михаил Арнаугов „Рогопските помаци“ поради своята значимост „трябва да бъде обнародван“ в някое от изданията на БАН. Трябвало е обаче да минат още цели 54 години, докато препоръката намери своя истински издател – СБП и издателство „Български писател“.

Темата за българите мохамедани (помаците) ще прогължи и в бъдеще да бъде разработвана от историци, етнолози, фолклористи и социолози и да се допълва с нови извори от различен характер. Съвременното гражданско общество е създадено вече изпитания на много места в света общоприет модел за равнопоставеност на всеки индивидуален член в това общество без разлика на неговата верска или друга принадлежност. Като участници в това ново гражданско общество би трябвало да съзнаваме, че „българи мохамедани“ е все пак едно историческо понятие и когато днес става дума за светските и гражданските ни отношения с тези наши сънародници, не е нужно да прибавяме до други някакви названия освен исконното български, както се подхожда в такива случаи и спрямо българите католици и българите протестанти.

¹ Раковски, Г., Горски пътник, Нови Сад, 1857 г., с.252-254

От плодородна Тракия – на пустия черноморски бряг

Михаил ЖЕЛЯЗКОВ

Тракийските бежанци идват да живеят на черноморския бряг не защото търсят по-добри условия, по-богата земя. Те са насилствено изтързнати от родна Тракия и прогонени с огън и меч от родните им места. По волята на Великите сили, които се ръководят не от чувството за човешка справедливост, а от користните си егоистични интереси, още с Берлинския договор (1878 г.) обричат на робски страдания голяма част от българското население, като го оставят в пределите на Османската империя. Освен Съединението (1885 г.) всички други опити на потиснатите да се освободят от вековното робство и да се обединят със своите братя от свободното отечество, завършват печално. Проявеният безпримерен героизъм по време на Балканската война, завършила с Лондонския мирен договор (1913 г.), който определя границата ни по линията Мидия-Енос на изток до устието на река. Места на запад, отива на халост. Последвалата Междусъюзническа война слаба точка на стремежите ни за осъществяване на националния идеал. Стотици хиляди българи са принудени с бягство да търсят спасение от турския ятаган. Включването на страната ни в Европейската война на страната на Германия също завършва с национална катастрофа. България е разграбена, орязана, унижена. Съседите ни под покровителството на великите

гържави победителки прогонват последните българи, останали по бащините си домове. Ньойският договор, международните конференции в Сан Ремо (1920 г.), Генуа (1922 г.), Лозана (1922-1923 г.) дават благословия на обезбългаряването на земите ни, останали в пределите на Турция, Гърция, Сърбия, Румъния. Ангорският договор (1925 г.) между правителствата на България и Турция лишава източнотракийското население от собствеността му и убива всякаква надежда у бежанците да се завърнат на родна земя.

Потоците от бежанци към свободна България тръгват веднага след Освобождението, но особено се засилват след Илинденско-Преображенското въстание (1903 г.), Междусъюзническата война (1913 г.), Първата световна война (1914-1918 г.). Те се отправят към всички райони на страната, но най-много – към слабо населеното черноморско крайбрежие. Там по онова време поминъкът е оскъден, а климатичните условия - нездравословни. Местните го избягват. Но бежанците нямат избор.

С идването на първите тракийски преселници в Бургас се поставя началото и на неговото развитие като град. Непосредствено след Освобождението вносът през пристанището възлизал на 22 382 498 кг, а износът – на 14 965 795 кг. Тази дейност се осъществявала от около 18 търговски и 10 следиторски къщи, принадлежащи предимно на чужденци.

С включването на града

след Съединението в пределите на Княжество България започва изграждането на пристанището, оживява се търговията, създават се първите промишлени предприятия. В края на 19 в. в него вече има две фабрики за сапун и две – за лимонада, по една за спиртни напитки, тютюн, преработка на брашно и дървообработваща. В 1890 г. е открита ж.п. линията Ямбол-Бургас, а през 1903 е въведено в експлоатация модерно за времето си пристанище.

Основната работна ръка, която оживява икономиката, са преселниците от Източна Тракия и Странджа. Докато през 1879 г. градът наброява 2950 жители, през 1885 г. те са вече 5865, през 1893 г. – 9778, а през 1900 г. – 11 738 души.

Българската гържава, местното население посрещат изгнаниците със състрадание, със съчувствие. Въпреки окаяното си положение те им оказват помощ, за да оцелеят. Но възможностите им са ограничени. Мизерията и на местни, и на новодошли, особено след войните, е потресаваща. Хиляди семейства са лишени от подслон и имот. Представители на международни хуманитарни организации, които посещават страната, са ужасени от условията на живот. Бежанците от своя страна започват да се организират в дружества и апелират към гържавата и обществото за помощи. Този широк социален проблем намира място и в парламентарните дебати.

На стр. 4

След тракийска седянка, 1935 г.

Милка ЧУКЛЕВА*

ВЪРНЕТЕ СЕ, ЧЕСТНИ ДЕДИ

На тракийските потомци

На вечна прокуда осъдени,
далече от родния кът,
дедите ни бедни, отрудени,
но горди в живота вървят.

Тракийската майка светица е –
чедата си кръстила в кръв;
тракийската песен искрица е
щом с нея в смъртта си горят.

Горят... И блести светлината им
там нейде в безкрая – отвъд,

но колко към техните истини
във днешния ден се стремят?

Къде са, къде са заветите
на нашите славни деди?
Съдбата ти, бедна Българю,
кой съдник така отреди?

На вечна прокуда осъдени
върнете се, честни деди
и правдата ваша, свещената,
върнете и в нашите дни.

* Авторката е доктор на историческите науки, внучка на бургаския тракийски деятел г-р Георги Попкиров

Земя с граници, дух без граници

От стр. 1

115 години начело на дружеството са заставали най-достойните тракийски водачи, достойни наследници на основателя на тракийското движение Капитан Петко Войвода. Всеки от тях е дал своя принос за развитието на дружеството. Тракийската памет е запълнена с имена и събития, които, подредени в хронологичен ред, могат да съградят многоптомна история. И всеки ред от нея ще бъде значим не само до днес, но и след много поколения. Със своята 115-годишна тракийско дру-

жество „Екзарх Антим I“ е сред най-старите тракийски дружества у нас. А неговият граждански характер го прави уникално за времето на създаването му, та до днес.

Прозорливостта на създателя на тракийската организация може да се оцени днес, когато говорим за гражданско общество. Тогава, в ония далечни години, понятия като гражданско общество са били непознати, но е признат духът на гражданското съзнание и неговата значимост за съхраняване на родовата памет, на традициите, на разви-

тието, които продължаваме, на ценностите, на идентичността, които се пазят и днес. Тракийската идентичност е тази, която продължава да пази общността заедно и да я обединява. Неизпети са още много тракийски песни, неизказани са още много тракийски поеми и стихове, неразказани са още много тракийски легенди и може би затова легендата ТРАКИЯ е толкова силна и устойчива във времето.

Понякога се връщаме към корените, понякога вземаме шепя пръст от родната земя, често търсим истината за предците

си, за да познаем по-добре себе си; не забравяме, че днешната българска земя е приютила тракийци до днес, и продължаваме да носим духа на Тракия.

Имахме ли нужда от тази организация, можехме ли и щяхме ли да бъдем същите без нея? Със сигурност имахме и продължаваме да имаме нужда от нея.

Без нея никога нямаше да се чувства толкова тракиец, колкото е сега! Нямаше да има безбройните паметни знаци, които говорят на хората за тракийци, нямаше да ги има безбройните събори, фестивали и събития,

които обединяват хората, нямаше да ги има многото тракийски домове, които са се превърнали в част от България, в част от нас. Архивите са пълни с цифри, имена, събития. Трудно е да изредим всички. Но с тях тракийци живеят 115 години. Във всеки ден от тези 115 години тракийската земя е била изпълнена със стъпките на тракийци и техните потомци - земя с граници, в която продължават да се раждат тракийци, и дух без граници, който търси упование в паметта и в новите измерения на днешния ден.

Тракийци на риболов в първата половина на XX век

Днешните достойни потомци на бежанците

От плодородна Тракия – на пустия черноморски бряг

Бежанска къща преди
настаняването

От стр. 3

Изниква идеята за сключване на външен заем за селскостопанско настаняване на бежанците – от една страна, защото държавата се нуждае от продовоствие за изхранване на населението, а от друга – защото основната част от тях са по професия земеделци. Но държавата не е кредитоспособна – икономиката ѝ е напълно разрушена, а и плаща огромни репарации на съседите си. Ето защо правителството се обръща към Обществото на народите (ОН) в Женева за международна финансова помощ.

През 1926 г. ОН изпраща у нас своя делегат Рене Шарон, който прави проучване на възможностите за настаняване на 32 000 земеделски бежански семейства, както и за сигурността на гаранциите срещу искания за тази цел заем. По-късно страната ни посещават господата Солтер и Абрахам, двамата по-висши делегати на ОН, които изследват до най-големи подробности бежанския проблем – наличността на земята, която трябва да им се предостави, необходимостта от отвоюване на обработваеми площи от заблатените места, изкореняване на гори и пр. Те, както и Рене Шарон, проявяват обективност и прецизност в мисията си, разбират бежанската трагедия и безпомощността на държавата. Въз основа на техните доклади Финансовият комитет на ОН се отзовава благосклонно в полза на заема. ОН одобрява заема с протокол от 8 септември 1926 г., утвърждаващ главните условия, които българското правителство и назначеният за комисар на ОН Рене Шарон трябва да спазват. Заемът е в размер на 2 250 000 английски лири. Всички суми се дават на бежанците при условие, че ще бъдат изплатени обратно и никаква част от заема не може да бъде използвана за благотворителни цели или за придобиване на земи. Разходи от общ или социален характер могат да се направят по изключение при създаване на нови селища, а то само с разрешение на комисара.

За ръководене на конкретната работа по изпълнение на заема правителството създава Главна дирекция за селскостопанско настаняване на бежанците. За неин главен директор назначават Стоимен Сарафов – талантлив инженер и опитен организатор на големи предприятия.

Създадената организация за изразходване на средствата от заема може да се сравни с усвояването на средствата, предоставяни ни в последните години от европейските фондове.

Събраната информация показва, че в Бургаски окръг са настанени най-много бежанци. От 461 селища бежанци има в 351. Общо населението наброява 430 460 души, като бежанците, поискали да се ползват от заема, са 65 604. Тогава населението на страната е било 5 255 910 души, от които бежанци, поискали да ползват заема, са 179 136.

Тъй като Бургаски окръг е приел най-много бежанци, за него е определена най-много земя за оземляване. От дадените на Главна дирекция за настаняване на бежанците общо 1 750 182 дка на него се падат 646 944 дка. От тях 177 907 дка са горски площи, а 52 086 дка са блата.

Дирекцията, заедно със своите местни структури, извършва огромна работа по установяване, приспособяване, парцелиране, разпределение на земите на отделните семейства. Според наличието на земя в различните селища се налага разместване на бежанците. През 1927-1931 г. за бежанците общо в страната са парцелирани 1 400 062 дка, от които в Бургаски окръг – 602 134 дка. С тях са оземлени: в страната – 30 102 семейства с 1 090 323 дка, а само в Бургаски окръг – 12 017 семейства с 508 144 дка, почти половината от земята, определена за раздаване на бежанците в цялата държава.

На стр. 5

Неуморимият
и незабравим
g-р Стамат
Апостолов

Лазар
Налбантов

**ТРАКИЙСКО ДРУЖЕСТВО
"ЕКЗАРХ АНТИМ ПЪРВИ"**
гр. Бургас, ул. "Конт Андронагги" №5, тел. 056/841-415
e-mail: trakia.burgas@abv.bg

Интернет поколението

— Детска фолклорна формация „Тракийска песен“ —

Петко ЯНГЪЗОВ

ДФФ „Тракийска песен“ е създадена през 2009 г. към тракийско дружество „Екзарх Антим I“ - Бургас. Формацията провъзглава фолклорните традиции в бургаската тракийска организация, а именно – легендарната в Бургаско група „Тракийска песен“, от която се създава ПФА „Странджа“ - Бургас. Ръководители на ДФФ „Тракийска песен“ са младите талантливи носители и популяризатори на странджанския фолклор у нас и в чужбина – гайдариет Петко Янгъзов и певецът Лазар Налбантов.

В състава на формацията участват деца и младежи от шест до осемнадесетгодишна възраст, като всички са с тракийски корени. С лекота и желание усвояват тънкостите при изпълнението на странджанската и тракийската песен. Всяка седмица те с трепет и желание посещават репетициите и черпят с пълни шепи от съкровищницата на българския фолклор. С нетърпение и плам в очите очакват концертите и проявите на тракийското дружество в Бургас и в региона, да да покажат какво са усвоили, да зарадват своите близки, приятели, всички тракийци с песни и усмивки.

ДФФ „Тракийска песен“ изпълнява песни предимно от Странджа от репертоара на нашите изтъкнати певци Георги Павлов, Сава Попсафов, Тома Янчев, Георги Арабаджиев, Иван Полинчев, Манол Михайлов, Лазар Налбантов, а

също и на Магда Пушкарова, Кина Димитрова, Комня Стоянова, Янка Рупкина, Калинка Згурова, Златка Ставрева, Жечка Сланинкова и др., а те от своя страна помагат и напътстват бъдещите надежди на Странджа.

Въпреки сравнително краткото си съществуване ДФФ „Тракийска песен“ се наложи в Бургаско като средище на деца и младежи с талант и усет към народната песен. Формацията е лауреат на редица национални и регионални събори. Миналата година спечели първо място на Националния събор-нагряване „Странджа пее“ в Граматиково. Трябва да се отбележи, че всеки участник е солист на групата, а повечето от тях са лауреати от различни събори и тържества. Учас-

тниците в групата са: Радостин Стоянов, Сотир Марков, Стиляна-Роса Матева, Павел Димов, Никол Плачкова, Стиляна Тюлева, Мирела Илиева, Христина Костурова, Таня Георгиева, Наталия Владимирова и Дора Симеонова. Ръководителите са готови да посрещнат всички деца и младежи, желаещи да се присъединят и докоснат до чудото, наречено фолклор.

Отскоро в състава на ДФФ „Тракийска песен“ се учреди и клуб за изучаване на традиционния български инструмент гайда. Радостен е фактът, че в днешния забързан и модерен свят, времето на т. нар. интернет поколение, потомците на тракийци помнят, пазят и популяризират фолклора на предците си.

Как се работи за кауза

— Тракийско дружество „Лазо Лазов“ Средец —

Димо КАРАБЕЛОВ

През последните години Тракийско дружество „Лазо Лазов“ е от водещите в регионалната тракийска организация в Бургас. Летописната му книга води началото си от 1928 г., но дружеството е създадено много преди това.

Бургаският край приютава най-много тракийски бежанци, прогонени от родните им селища, останали извън пределите на отечеството след Освобождението. Компактна бежанска вълна се заселва в Средецкия край, като на мястото на напусналите турски семейства се оформят чисто български бежански села. Такива са Лясково (Тракийци), Белврен, Гергебунар (Росеново). Във всички останали селища от Средецка околия, както и в самия град също има приютени тракийски бежанци.

От всичките 461 селища на Бургаски регион в 351 се заселват прокудени бежанци от Тракия. Тракийци, водени от желанието да си помагат и винаги да бъдат единни, започват да се обединяват и създават тракийски дружества. Там те винаги са споделяли своята мечта да се завърнат някога по родните си места.

По-пълни данни за тракийското дружество в град Средец има от 1928 г., когато негов председател е Димитър Проданов, по професия зидар, природно интелегентен човек. През 1930 г. е имало и Младежко дружество под името „Петрова ниша“.

След забраната със закон от 1934 г. дейността на дружеството замира. След 1944 г. дружествата започват отново да възстановяват дейността си.

През 1948 г. в Средец се сформира женско тракийско дружество с председател Димитрина Мирчева – учителка, родом от Казанлъшко. Жените тракийки развиват широка и разнообразна културна дейност в селищата на Средецка околия.

В края на 1951 г. се възстановява и голямото дружество под наименованието тракийско просветно дружество „Тракия“ с председател Стойчо Жеков Янев. Той го ръководи в продължение на 17 години. През този период има изградени тракийски дружества в селата Драчево, Проход и Бистрец. След Стойчо Янев дружеството се оглавява последователно от Георги Вълчанов, Христо Ковачев, Димитър Белчев.

През 1995 г. средецкото тракийско дружество приема името на войводата Лазо Лазов,

като: „Разорението на тракийските българи 1913 г.“, „Индже Войвода и Средецкия край“ с участието на доц. Милчо Петров, преподавател в Шуменския университет, вечер, посветена на патрона на дружеството Лазо Лазов по случай 140 г. от рождението му.

Голямо внимание предизвика организираната Среца на поколенията тракийци с активното участие на деца – тракийски потомци. Впоследствие тази среща стана повод да се сформира на 15 октомври 2010 г. детски клуб „Тракийче“ с много и разнообразни занимания.

На 26 ноември 2011 г. към дружеството се учреди младежка секция с начален брой членове 31 и председател Кирил Карабълчев.

Активната работа на дружеството и неговото масовизиране не остават незабелязани от общинското ръководство. На общинска сесия единодушно се гласува безвъзмездното предоставяне на помещението за нуждите на ТД „Лазо Лазов“. На 21 септември стана официалното откриване на клуба в присъствието на стотици тракийци, граждани, гости и официални лица.

По предложение на ръководството на дружеството до община Средец в културната програма на града се включи и официалното честване на 26 март – Деня на Тракия. Той се превърна в голям празник за тракийци, техните потомци и граждани. През настоящата 2012 г. датата 26 март отново присъства в културния календар на община Средец и

председател е Георги Калоянов. Следващи ръководители са Димитър Мавров, Станка Желязкова, а от 29 април 2010 г. председател е Божанка Николова. Тя приема дружеството с едва 30 членове.

След избора на новото ръководство започва активна организационна работа. Днес дружеството наброява 310 членове.

Наред с това започва набирането на абонати за в. „Тракия“ и закупуването на годишния тракийски календар. Дружеството започва ежемесечно да издава и свой вестник „Тракийец“ и да подготвя радиопредавания „Тракийска памет“, излъчвани веднъж месечно по местното радио и слушани във всички селища на общината.

Организиран са поредица от посещения в Одрин по време на храмовите празници на църквите „Св. Георги“ и „Св. св. Константин и Елена“, гостувания на тракийските дружества в Созопол и Малко Търново.

Активно участваха членовете на дружеството в честванията, посветени на 130 г. от рождението на Петко Росен в с. Росеново през октомври 2010 г.

Непрекъснато контактуват, гостуват си, организират съвместни мероприятия с дружествата в селата Драчево, Дюлево, Проход, Зорница. Срещат се на фолклорния събор „Божура“, Археологическия резерват Деултум и др.

Особено внимание заслужават тематичните мероприятия

ще бъде отбелязана подобаващо.

Дружеството организира и изложба на своя дългогодишен член Стоян Беев – художник и скулптор, по повод 80-годишния му юбилей.

Към дружеството функционира и Мъжка фолклорна група с ръководител Иван Червенков, която на 5 ноември 2011 гостува в предаването „От българско, по българско“ по телевизия Скат, с водещ Галя Асенова, а в навечерието на Бъдни вечер групата посети и поздрави с коледни песни Дома за възрастни хора в града.

Тракийско дружество „Лазо Лазов“ – Средец, за кратко време показа как може да се работи и при нелеки условия в името на тракийската кауза.

От плодородна Тракия – на пустия черноморски бряг

От стр. 4

Всичко това превръща Бургаски окръг в солиден земеделски край и не напразно мнозина го наричат „новата житница на България“, заместваща отнетата ни Добруджа.

Жилищното строителство със средства от бежанския заем не само осигурява подслон на хиляди семейства, но дава нов облик на селищата, особено по крайбрежието. От построените общо в страната 10 231 къщи повече от половината – 6013, са на територията на Бургаски окръг.

Изникват нови квартали със слънчеви, удобни за живеене къщи, изграждат се и съвсем нови селища с регулационни планове. Сред новите села са Сарафово, Поморийска околия – със 143 къщи, Константиново, Бургаска околия, Китен, Царевска околия, Мирлобово, Айтоска околия и др. С нови квартали се разхубавяват в Айтоско: Българово – 54 къщи; в Поморийско: Поморие – 252 къщи, Ахелой – 114, Несебър – 116, Равада – 88, Каменар – 70, Каблешково – 45, Св. Влас – 33, и мн. др.; в Бургаско: Равадиново – 152, Твърдица – 102, Долно Езерово – 78, Братово – 73, Крайморие – 64, Созопол – 50, Дебелт – 49, Атанасово – 33, и т.н.; в Царевско: Царево – 207, Ахтопол – 115, Варвара – 64, Синеморец – 54...

В тези къщи се раждат и отглеждат десетки хиляди деца. По-късно строят нови. Днес повечето от построените тогава селища и квартали са известни морски курорти. На мястото на някогашните „шаронки“ се издигат спретнати многоетажни къщи, хотели, заведения за хранене и развлечения. Болшинството от техните собственици, персоналът обаче са онези нещастни бежанци или техни наследници, които не само пуснаха здрави корени в предоставената им земя, но със своя труд и умение успяха да я преобразят до неузнаваемост и да я превърнат в предпочитано място за отпих на летищата от много страни на света.

Населените места, които приемат бежанци, са възнаградени за гостоприемството си и с изграждането на съвременна инфраструктура. Със средства от заема се прокарват пътища, благоустрояват се селища. Особено важно е водоснабдяването. Полските и крайбрежните селища, където главно са били настанени бежанците, използвали вода за пиене от дърета и изворчета, от стари кладенци и чешми с примитивни каптажи и грънчарски водопроводи, която често била нечиста и заразена. В Созопол, например, местното население и настанените 85 бежански семейства се водоснабдявали от една чешма, която се намирала на 4 км извън града; в Несебър местните хора и настанените 316 бежански семейства се водоснабдявали от 2 кладенеца, намиращи се на 1.5 км от града; в Сарафово, новоизградено село от 150 бежански семейства, са наливали вода от Поморие, на 6 км.

Със средства от бежанския заем се ремонтират старите източници на питейна вода на селищата, изграждат се нови водопроводи, с което се решават проблемите на всички. В Бургаски окръг по водоснабдяването се работи най-много през 1931 и 1932 г.

Една от причините Бургаският край с красивото си крайбрежие и богата земя да е слабо населен е маларията. Благодарение на мерките заболяемостта от малария в някои селища намалява от 59.4% през 1926 г. на 28.8% през 1928 г., на 8% от населението през 1929 г. Така в продължение на 3 години маларията в Бургаския край е победена предимно със средства от бежанския заем. В Бургаския маларичен район са подпомогнати 106 населени места с повече от 100 000 население. Само в Бургаско те са 41, в Поморийско – 19, в Царевско – 17, в Елховско – 29.

В борбата с маларията са изразходвани общо 10 569 385 лв. Направени са около 6400 л. м канали само в земен изкоп, 7 чешми с модерни водопи, 6950 л. м закрити дренажни канали и 7576 л. м открити облицовани канали, от които 4600 л. м с бетонови блокове.

На стр. 6

Откриване на централната чешма в Месемврия (днес Несебър)

От плодородна Тракия – на пустия черноморски бряг

От стр. 5

За значението на ликвидирането на маларията говори фактът, че докато през 1926 г. населението на кв. км е 28 души, в края на 1929 г. достига 33.23 души.

С ликвидирането на маларията и изграждането на нови, планирани селища и квартали с добро за времето си водоснабдяване крайбрежието на територията на Бургаския край придобива нов облик. Преди всичко то се заселва с трудолюбиво, предприемчиво българско население. Развиват се важни стопански отрасли – земеделие, лозарство, промишленост, транспорт, търговия. В крайморските селища през лятото започват да идват все повече летовници от вътрешността на страната.

През 50-те години на XX в. Бургас се оформя като един от най-важните стопански центрове на България. Ориентацията на икономическите ни връзки към бившия Съветски съюз водят до голямо разширение на пристанището, като се появяват рибното и нефтеното пристанище. Градът става център на българската нефтохимия, на родния океански и черноморски риболов, на танкерния флот, на кабелостроенето, изграждат се мощности на корабостроенето, вагоностроенето, машиностроенето, рибопредавателната и винената промишленост.

С построяването на курортния комплекс „Слънчен бряг“ се поставят основите на международния туризъм. Само в това световноизвестно летовище през лятото на 2007 г., според съобщения в печата, е имало дни, в които летовниците са надминавали 300 хиляди души! И като си помисли човек, че основното (коренно) население на крайбрежните селища са бежанци (или техни потомци) от останалите в чужди държави български земи, не може да не оцени техния дял за разцвета на този изостанал, почти безлюден преди близо 140 години край.

Огромна е приносът на бежанците за извисяване на българския дух и културния подем на Бургас и Бургаския край.

С всяка бежанска вълна тук пристигат образовани хора. Едни от тях са завършили прочутата Одринска мъжка гимназия „Д-р Петър Берон“, други са учили в Лозенград и училищата в по-големите селища на Източна Тракия, трети са завършили семинария или Роберт колеж в Цариград, мнозина са следвали в Русия, Западна Европа. През XX в. в Бургас работят и активно участват в живота на тракийската организация видни личности, сред които Георги Минков, Иван Орманджиев, Димитър Попниколов, Константин Петканов, Петко Росен, Георги Попаянов... Създадените традиции превръщат града в едно от важните културни средища на страната. Бургаският театър „Адриана Будевска“ е сред водещите у нас. Константин Петканов, който написва или замисля по-голямата част от литературните си творби в Бургас, е уредник на Бургаската градска библиотека, ръководител на детска китка и председател на хор „Морски звуци“, секретар на общината, а по-късно и зам.-кмет на града, редактор на сп. „Странджа“, заедно с Петко Росен основават бежанското народно читалище „Пробуда“. През втората половина на миналото столетие в града живеят и творят талантиливи поети и писатели, сред които Никола Инджов, Христо Фотев, Недялко Йорданов, Димитър Велинов, Янаки Петров, Петя Дубарова...

Трудно е да се посочат завоеванията на Бургаския край във всички области на многообразния живот. Но непременно трябва да подчертаем, че огромна заслуга за тях имат бежанците от Източна и Беломорска Тракия, от Мала Азия и Македония. Местните жители, които в ония трудни времена оказват гостоприемство на прогонените от родните им домове, помагат за облекчаване на страданията им, за интегрирането им, нямат основание да съжаляват.

Със съкращения

Тракийската театрална трупа, 1930 г., Карнобат

За съхраняване на традициите

Тракийско дружество „Екзарх Антим I“ – Бургас, показва нов модел на работа с клубовете на тракийци на територията на общината. Идеята е да се подкрепят повече инициативи на клубовете и те да се реализират на тяхна територия.

Първото за годината събитие бе отбелязването на традиционния „Бабин ден“. Клуб „Трета възраст“ в комплекс „Меден рудник“ бе организатор на тържеството, на което присъстваха не само неговите членове, но и членове на други клубове в общината. Почти цялото ръководство на дружеството също се включи. Един традиционен дар от ръководството остана за спомен на клуба – икона на св. Богородица. Тракийци направиха възстановка на Бабин ден от спомените. Това преживяване изключително настрои сред участниците. Творческият състав на клуба поднесе своята песенна програма, а детска група за народни песни от народно читалище „Отец Паусий“ поздравиха със странджански и тракийски народни песни присъстващите. Народната певица Милка Андреева също се включи с музикален поздрав. Както всяко подобно тържество, и това не мина без приятелски наздравяци и пожелания за съхраняване на традициите и предаването им на следващите поколения, без което няма съхранение на родовата и народната памет.

Млади и изявени

Оркестър „Жарава“

Оркестър „Жарава“ е създаден през 2000 г. към тракийско дружество „Екзарх Антим I“ – Бургас, и оттогава изнася концерти както в Бургаска област, така и в цялата страна. Оркестърът е в състав: кавал - Динко Пазалов, гайда - Петко Янгъзов, акордеон - Петко Пенчев, клавиър - Желязко Ангелов, и тппан - Стоян Величков. Музикантите са добре известни на бургаската общественост, изявени изпълнители на фолклорна музика. Солистите на оркестъра са също млади и изявени изпълнители - Лазар Налбантов, Ирена и Росица Станкови и Наталия Балбазанова. От създаването

си оркестър „Жарава“ се налага като музикална формация със свой собствен и уникален стил на музициране, базиран на традиционното музикално звучене, поставено от Странджанската група и Тракийската тройка. Изпълнява с лекота не само автентични мелодии и песни, но и осъвременени музикални и песенни произведения. Всичко това е с цел задоволяване на възможно най-голямо количество потребности на публиката от различна по звучене фолклорна музика.

Оркестър „Жарава“ успешно представя Странджанския край в различни телевизионни и радиопредавания по БНТ - „Иде

нашенската музика“, СКАТ - „От българско по-българско“, БНР и много други национални и регионални медии. Много от концертите на формацията са съвместно с големите певци на България - Янка Рункина, Калинка Згурова, Красимир Станев, Калинка Вълчева, Олга Борисова, Златка Ставрева, Манол Михайлов и др., а също така и музиканти като Петко Дачев, Матео Добрев и др.

Оркестър „Жарава“ не престанно търси нови форми на представяне на традиционния фолклор. Към момента подготвя нов албум предимно със странджанска музика.

Снимка на стр. 8

С голям ентузиазъм

Народен хор „Тракийски звуци“

НХ „Тракийски звуци“ към ТД „Екзарх Антим I“ – Бургас, е основан през март 2010 г. Диригент на хора е Веселин Тодоров. Замисълът е хорът да бъде тригласен (за обработен фолклор), като изпълнява песни на тракийска тематика и песни от Странджа и Тракия – на едноглас, двуглас и триглас.

Хорът има 21 хористи, всички работят с много голям ентузиазъм. Досега през своя кратък

творчески път хорът има девет изяви пред публика: на тракийски събори на Бургаски минерални бани и в Граматиково, на честванията на Капитан Петко Войвода, Деня на Тракия, Деня на самогееца, на Първия фестивал „Сребро в косите, песен в душите“ – Бургас, на отчетно-изборното събрание на Бургаското тракийско дружество, на 80-годишния юбилей на Иринка Танева – народна певица и хористка в хора.

Първият успех на фестивал е участието в „Славееви нощи“ – Айтос, където журито с председател Елена Куртева присъди на хора трето място.

Цели, които си поставяме през настоящия сезон, са: повишаване на художественото ниво на изпълнение на песните, участие в концерти, фестивали, записи в телевизионни предавания.

Снимка на стр. 8

Петрова нива – история и памет

От стр. 1

Не закъсняват и в Тракия. Там в освободените райони между Малко Търново и Василико (днес Царево) Михаил Герджиков организира т. нар. Странджанска република. Каква ли е била радостта на тракийци за постигнатата свобода!

Въпреки краткото си съществуване, малко повече от 20 дни, тези две републики остават в националната ни история и показват устойчивостта на тракийци и македонци в националното им самосъзнание и принадлежност към българския етнос и държава.

Героичната борба на въстанията българите трае цели три месеца. За този период в шестте революционни окръга на Македония и Одринско срещу въстанията 26 408 души Османската империя хвърля 350 хиляди редовна армия и башибозук. В неравен бой в 239 сражения падат 994 въстаници. Опожарени са 201 села, в които 12 440 къщи са изпепелени до основи, 4694 души са избити и изклани, 3122 е цифрата на безчестените, а 176 на пленените жени. 70 835 души остават без подслон и 30 хиляди души намират спасение в България.

Тези цифри са по-силни и от най-силните гуми, които биха се изrekli. Нека ги оставим те сами да говорят за дълбочината на страданията, за героизма и величието на илинденско-преображенската борба. Истинска българска, национална и човешка трагедия!

Илинденско-Преображенското въстание остава в пантеона на безсмъртните имената на национални герои като Гоце Делчев, Даме Груев, Лазар Магжаров, Михаил Герджиков, Георги Кондолов и др. Но освен тези ръководители и идеолози на въстанието в националната памет остават и хилядите обикновени хора – тракийци и македонци, за които името България означава Родина.

И днес, когато от онези трагични събития от лятото на 1903 г. ни делят 108 години, в сърцето на Странджа се намира уникално красива местност, която помни и сама по себе си разказва за героизма и величието на Илинденско-Преображенското въстание. Това е Петрова нива.

След конгреса на ВМОРО в Солун от 1896 г., освен че се изработват устава и програмата на организацията, се взема и кардиналното решение да се подготви и проведе общо въстание в Тракия

и Македония, което да освободи и присъедини тези земи към Княжество България. Всички райони в Македония и Одринско са обхванати от трескава революционна дейност.

В тази обстановка по инициатива на Капитан Петко Войвода на 12 май 1896 г. във Варна се създава тракийско дружество, наречено „Одринско преселенско дружество – Странджа“. Още в края на същата 1896 г. през декември подобно тракийско дружество се изгражда и в Бургас.

Впоследствие тракийски дружества се изграждат в редица градове и селища на Източна България.

НА 19 ФЕВРУАРИ 1897 Г. В БУРГАС СЕ ПРОВЕЖДА УЧРЕДИТЕЛЕН КОНГРЕС, ПРИЕМА СЕ УСТАВ, В КОЙТО СЕ ОПРЕДЕЛЯТ ЦЕЛИТЕ НА ТРАКИЙСКАТА ОРГАНИЗАЦИЯ

Основната цел е освободението и присъединяването на Източна Тракия и Одринско към българската държава, което ще се осъществи с подготовката на тракийското население за революционно-освободителна борба. Ето защо тракийските дружества изиграват значителна роля в подготовката и реализирането на Илинденско-Преображенското въстание. В селищата на Тракия се провеждат събрания и обучения. Агитационни чети непрекъснато обикалят селата. Във всички селища са изградени „смъртни дружини“. ВМОРО и тракийските дружества започват паралелна революционна подготовка, в която крайният „продукт“ е общото Илинденско-Преображенско въстание.

На 30 април 1903 г. в Смилево се провежда конгрес на Битолския

революционен окръг, който приема решение за тактиката, стратегията и плана на въстанието.

Въстанието избухва първо в Македония. Ликуват Смилево, Крушево и цяла Вардарска Македония, борческия дух се пренася и в другите райони. Три месеца се води жесток и неравен бой. Турция прехвърля многохилядни военни части и башибозук и въстанието в Македония е потушено с неопикуема жестокост.

Вестите за случилото се в Македония гостигат в Тракия.

При такива обстоятелства от 28 юни до 2 юли 1903 г. се провежда конгрес на Одринската тракийска революционна организация в местността Петрова нива, в землището на с. Стоилово, Малко-търновско. Присъстват всички войводи и техните помощници и по трима делегати от районните комитети – общо 47 делегати. За придвижването на делегатите и охраната на местността се организират две предконгресни чети: в с. Герге-Бунар (дн. Росеново) с войвода Лазо Лазов и в с. Алан Кайряк (днес Ясна поляна), предвождана от войводата Кръстю Българията.

В 14 часа на 28 юни Михаил Герджиков открива конгреса, избират и ръководство. Конгресът взема решение да се подкрепят Битолските решения и да се изработи план за провеждане на въстанието в Източна Тракия. Избира се и Главно боево тяло на въстанието в състав Михаил Герджиков, Лазар Магжаров и Стамат Икономов. Георги Кондолов е избран за началник на въстаническите сили. След конгреса всички войводи се отправят към районите си в очакване на обявяване на въстанието.

Борбата започва на на 5

Петрова нива. Църквата „Св. Петка“

срещу 6 август. Пламенни речи, с които побуждат четниците за борба, произнасят Михаил Герджиков и Лазар Магжаров.

Целият народ се вдига на въстание. Само за два дни Странджа е вече освободена. Рухват гарнизони, полицейски участъци и гранични пунктове. Нароът е опиянен от свободата, по цялата тракийска земя звучи песента: „Българи глава дигнали, българи е комиткмето...“

Опиянението от радостта е кратко.

Дните на Странджанската република са преброени, на 25 август залезът на свободата настъпва. 40-хилядна армия на Шукри паша е победена към въстанията район, съсредоточен е и многоброен башибозук. Към България се оправят бежански кервани.

ПЪРВОТО ЧЕСТВАНЕ НА ИЛИНДЕНСКО-ПРЕОБРАЖЕНСКОТО ВЪСТАНИЕ В МЕСТНОСТТА ПЕТРОВА НИВА СЕ ОРГАНИЗИРА ПРЕЗ 1928 Г.

по повод 25 години от обявяването му. Срещата е изключително трогателна, на това честване присъстват повече от останалите живи преображенци.

Още през 1925 г. възниква идеята за събиране на костите на загиналите четници преобращеници на едно място и издигането на паметник. По-късно се създава и комитет за събиране на средства. Но моментът не е от най-благоприятните за подобен тип инициативи. Държавата не се отзовава, изпадналите в крайна бедност тракийски бежанци не могат да отделият значителни средства, настъпва и тежката световна икономическа криза през 30-те години на ХХ век. И все пак със събраните оскъдни средства в центъра на Малко Търново през 1934 г. се построява чешма-паметник, на която признателните тракийци изписват: „В памет на загиналите в Преображенското въстание – 1903 г.“

Но през 1958 г. се изгражда величествен паметник-мемориал и в самата историческа местност. Строителството се финансира от Окръжния народен съвет в Бургас и от Околийския народен съвет в Малко Търново. Камъкът

е добит от самата местност, а каменните плочи и за надписите и конзолите са гоставени от Русе. В специална ниша са положени костите на легендарния войвода, станал първа жертва на въстанието, Георги Кондолов.

Откриването на паметника, поставен на мястото, където е заседавал конгресът става на 16 август 1958 г. Лентата е прерязана от председателя на Съюза на тракийските културно-просветни дружества в България Никола Спиров.

През следващите години районът се благоустроива. Урежда се в специално изградена сграда музейна сбирка, представяща документи и факти от въстанието. Изгражда се сцена пред огромна, естествено оформен амфитеатър, където се надпяват фолклорни състави и изявени народни изпълнители.

Във връзка със 100-годишнината от въстанието по идея на СТДБ и тракийското дружество в Бургас на Петрова нива се изгради храм-костница, в която се поставиха костите на героите преобращеници. Храмът носи името на тракийската мъченица „Св. Петка“. Официалното откриване се състои през 2003 г. при честванията на Илинденско-Преображенското въстание през август, в присъствието на президента Георги Първанов, на председателя на СТДБ Костадин Карамитрев, г-р Стамат Апостолюв, председател на тракийско дружество „Екзарх Антим I“, кмета на Малко Търново Иван Иванов и др. Освещаването на храма бе извършено от сливения митрополит Йоанкиев.

Тържествата на Петрова нива се провеждат всяка година през август. Домакин и организатор е община Малко Търново, съвместно със СТДБ и Регионалния съвет на тракийските дружества в Бургаски регион. В тях вземат участие хиляди потомци на тракийските бежанци и родолюбиви българи от цялата страна.

Петрова нива е паметно място за тракийската общност в България, място на преклонение пред паметта на преците, остояващи ревностно, с цената на живота си българската кауза.

ТРАКИЯ - Орган на Съюза на тракийските дружества в България - София 1000, ул. „Стефан Караджа“ 7-А

Печат: ИК „Илинда“

Абонирайте се!

Каталожен номер

759

Издава: Централното ръководство
Историко-политически коментатор: проф. Иван ФИЛЧЕВ
Главен редактор: г-р Елена АЛЕКОВА, отговорен редактор: Васил ЖЕЧЕВ
e-mail: vesttrakia@abv.bg, stdb_sofia@abv.bg, тел.02/986 71 26; факс: 02/ 987 57 53

БАНКОВА СМЕТКА
СТДБ (за вестника)
IBAN: BG34STSA93000001682816 BIC: STSABGSG
Банка ДСК ЕАД, клон 1, ул. „Княз Ал. Батенберг“ - София 1000

КОРЕСПОНДЕНТИ: Михаил ЖЕЛЯЗКОВ (Бургас) - 056(86 16 76); Веселина АЛЕКСИЕВА (Варна) - 0888 89 59 27; Наско ТОДОРОВ - 0878 83 39 92; Негка ГОСПОДИНОВА (Перник) - 076(60 13 67); Бойка БОРАДЖИЕВА (Пловдив) - 032(67 35 18); Михаил МИХАЙЛОВ (Сливен) - 044(62 48 53); Виолета ФИЛИПОВА (Смолян) - 0301(63 008); Златка МИХАЙЛОВА (Хасково) - 038(66 58 22); Маргарита НАЧКОВА (Шумен) - 054(86 99 52); Мария ИВАНОВА (Ямбол) - 046(66 35 40)
Изпращайте текстове не по-дълги от 4 стандартни машинописни страници (1800 знака). Хонорари за публикуването им не се дават.

Детска фолклорна формация „Нестинарче“

„На днешно Царево деца са -
потомци славни на древното
Василико,
те носят песен и любов в
сърцата,
предавана от потекло
на потекло.“
Елена Великова

Златка СТАВРЕВА
музикален ръководител
на ДФФ „Нестинарче“

ДФФ „Нестинарче“ при Народно читалище „Георги Кондолов 1914“ в Царево с музикален ръководител странджанската народна певица Златка Ставрева е създадена през 2004 г. по случай Деня на Тракия - 26 март, към тракийско дружество „Михаил Герджиков“ в града.

С благодарност и признателност за подкрепата, която получихме от Веска Янакиева и цялото ръководство на тракийското дружество в Царево, от г-р Стамат Апостолов, който беше председател на Регионалния съвет на тракийските дружества в Бургаски регион. Подкрепиха ни и странджанските народни певци Георги Павлов, Манол Михайлов, Лазар Налбантов, Ирена Станкова, а големият странджански гайдар Петко Янгъзов и Ирина Митрева (на тъпана) бяха нашите музиканти. Лазар Налбантов и Ирена Станкова участваха в почти всички изяви на формация „Нестинарче“.

Една година работихме на обществени начала, срещаме трудности при финансиране на участията на децата в конкурси и фестивали, с осигуряването на костюми, съпровод и гр., въпреки че имахме и спонсори. По предложение на г-р Стамат Апостолов детската формация премина към НЧ „Георги Кондолов 1914“ и така вече 8 години работим за запазването на българския фолклор и странджанската песен. Читалището като мост между традициите и съвремението дава живот и на фолклорната песен в Странджа.

Участваме във всички прояви на тракийско дружество „Михаил Герджиков“ - Царево, и в проявите и концертите на тракийско дружество „Екзарх Антим I“ - Бургас, както и в тържествата на почти всички тракийски дружества в

региона. Горещо благодарим за подкрепата, оказвана ни лично от председателя на бургаското тракийско дружество Лазар Налбантов.

В репертоара на ДФФ „Нестинарче“ са включени изворни странджански народни песни – битови, хайдушки, исторически, любовни, коледни, песни, възпяващи Странджа планина, странджанските и тракийските войводи, както и автентични нестинарски мелодии.

Като солисти се изявяват Костадин Михайлов, Янислав Костов, сестрите Димитрина и Ваня Сиракови, Женя Димитрова, Яна Илиева, Калина Костадинова, Тинка Симеонова, Ирина Вълчева. Някои от тях вече са в музикални училища, а в момента като солисти прохождат шестгодишните Георги Йовнов и Ияна Кирова.

Като музикален ръководител влагам много енергия и старание в работата с ДФФ „Нестинарче“ и правя това с удоволствие. Повече от 45 години съм посветила на странджанския фолклор, ревностно пазя странджанската народна песен и с чувството за дълг предам песните на своите следовници.

ДФФ „Нестинарче“ има много изяви и участия в страната и чужбина. Носители са на много престижни награди от фестивали и конкурси в страната и чужбина. По-значими от тях са:

В Царево намираме сериозна подкрепа от председателя на читалището Донка Проконова, секретаря Тая Чернева, от община Царево и цялата общественост.

Икона, искри от огън и нестинарска жарава, завет от илindenско-преображенската клада - това е магията, която носим от векове.

Странджанският и тракийският фолклор е грандиозен паметник на духовна култура, изграждан десетки и стотици години, съхранил в себе си ехото на легендарните хайдушки и комитски подвизи.

ДФФ „Нестинарче“ при читалище „Георги Кондолов“ в Царево работи за запазване на българския фолклор, за утвърждаване на духовните стойности и българщината.

Горда съм, че странджанската и тракийската песен ще пребъдат във вековете!

Оркестър „Жарава“

Народен хор „Тракийски звуци“

